http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

RG-50. 473*0088
Maryte Tiesnesiene

Kl.: Ponia, pasakykit prašau, gimimo vietą, kur gimėt ir kada? Va. Tai čia jau kaip jūs buvot.

Ats.: Dabar reikia sakyti?

Kl.: Ką, filmuojam jau? Savo vardą, pavardę.

Ats.: Nu, čia jau... Ar jau tikrąją, kaip... Ar dabartinę?

Kl.: A, visas pasakykit, kiek.

Ats.: Aš esu Šneiderytė Merė. Gimusi Pašvitiny 1924 metais spalio septintą dieną.

Kl.: Kuo dabar, sakykit, jūsų tėveliai vertėsi? Ką veikė?

Ats.: Mano tėveliai vertėsi, nu, taip va ten. Važiuodavo tėvukas po kaimus. Ten linus supirkdavo ir į punktą parduodavo. Va taip. O mama turėjo dvi karves. Pieną į pienines statėm. Daržą dešimt arų turėjom, ir taip vertėmės. Agurkais ten. Pardavinėdavo po šimtą seniau taip jau. Va toks buvo. Brolis buvo už mane senesnis trim metais. Ir jis dirbo vienoj parduotuvėj ten prinešėju pas tokį žydelį. Pas tokį Dorfaną.

1:38

Kl.: Kiek šeimų buvo Pašvitiny žydų?

Ats.: Nu, žinokit, nu, koks gal dvylika buvo, gal dešimt. Mažai labai. Miestelis mažas.

Kl.: Tai ar žydų šeimų daugiau buvo, ar lietuvių?

Ats.: Ne, lietuvių daugiau buvo. Žydų tai labai mažai. Matai, kad mes ėjom į lietuvių mokyklą. Mes tai buvom va čia septyni ar aštuoni tie jau žydukai. Ir mums nebuvo iš ko samdyti tą mokytoją. Tai mes ėjom į lietuvių mokyklą.

Kl.: Nu, o jau ta... Jau sinagogos mokykla buvo kokia nors vaikams?

Ats.: Ne, ne. Iš pradžių buvo. Paskiau kai jau man... Man reikėjo eiti, nebebuvo. Va taip.

Kl.: Nu, o rabinas buvo? Sinagoga buvo mieste?

Ats.: Buvo rabinas. Pjaudavo gi tas vištas su... Nu, jau jis kartais nepjaudavo.

Kl.: Pirma rabinas pjaudavo?

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Ats.: Nu, žinot, katrie rabinai, kaip vadindavo.

Kl.: Rebinas.

Ats.: Bet rabinas dar buvo.

Kl.: Nu, kokias šeimas prisimenat, sakykit, dabar vat?

Ats.: Nu, ką. Dubovičius prisimenu, Liurijas prisimenu, Ryvisą prisimenu. Nu, ką dar. Žinot, va taip greitai. Nu, Ryvisą, Liuriją, Dorfanai, Dubovičiai. Nu, ir dar vieną. Nebeužkrito jau dabar man tai. Nebegaliu pasakyti. Nu, va mes Šneideriai. Mūsų pavardė buvo. Šalia mūsų dar gyveno... Nu, nebežinau pavardės. Man sklerozė, nebemoku pasakyti.

Kl.: Neprisimenat jau, ar ne?

Ats.: Neprisimenu.

Kl.: Aha, aha. Nu, dabar sakykit. Vat kai jau tas karas artėjo, ar jūs jau taip jautėt? Žinojot, kad bus karas?

Ats.: Prieš pat karą tai mes nudegėm. Pašvitinio miestelis visas nudegė. Ir mums nebuvo kur gyventi. Tai mumis suvarė ten... Nu, kur jau kad kas. Pas kokį žmogų, daleiskim. Daugiau... Kaip užėjo jau vokiečiai, tai mumis suvarė į Pašvitinio tokį magaziną. Toks ilgas baltas mūras. Toks magazinas ten buvo. Ir ten mumis suvarė. Padarė tokius, kur... Kur gulėti ant tokių narų. Ir ten mes išbuvom, kol atvežė į Žagarę.

4:10

Kl.: Tai dabar jus jau pradėjo varinėti, jau vokiečiai kai... Kai atvažiavo ar dar prieš vokiečius?

Ats.: Ne. Tų vokiečių mes jau nematėm. Tie patys, va iš tų lietuvių tie ten, jau kur buvo partizanai. Policininkai ten. Tie varė. Dar mes biškį buvom pas tokį Krištanavičių. Dvi savaites ten buvo pasiėmęs jis mumis, kad padėtų brolis su tėvu dirbti. Mama padėjo karves melžti. Jis dvarininkas buvo, Krištanavičius Zenius. Bet paskiau pasakė, kad Pakruojyj, atsieit, nušovė vieną vokietį - šimtą žydų reikia iššaudyti. Nu, ir tada mumis suvarė tenai į tą magaziną, kur sakau. Ir dabar dar yra. Kada čia buvom su vaikais ana mes nuvažiavę pasižiūrėti.

Kl.: Tai čia kokį mėnesį? Kiek jau buvo praėję nuo karo pradžios?

Ats.: Nu, koks mėnuo buvo gal praėjęs ir... Gi tas karas prasidėjo ne birželį?

Kl.: Birželį.

Ats.: Nu, o mumis ar liepos, ar rugpjūčio pradžioj atvežė į Žagarę, čia.

Kl.: Į Žagarę atsivežė.

Ats.: Jo. Pavarė jau ūkininkus su arkliais, su... Kaip sakant, su tom

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

padvadom ir atvežė mumis čia. Ir tada suvarė į sinagogą. Pasakė prakalbą ir apgyvendino.

Kl.: Ką pasakė?

Ats.: Nu, ką pasakė? Tas pats, kur toks labai jau iškalbingas. Sako: "nebijokit, baisesnio nebus kaip aš". Taip, tokius žodžius pasakė. Bet taip jau nieko. Nu, visur po sargyba. Niekur išeiti negalėjom. Liespienį reikdavo eiti pirkti pusę šešių į pieninę. O ir duonai buvo nustatytas laikas. Čia buvo viena žvaigždė ant nugaros, kita žvaigždė šešiakampė geltona. Tai visiems buvo. Nu, ir taip ir gyvenom. Rudenį tai dar koks ūkininkas pasiimdavo ten bulvių kasti. Tai dar kokią bulvę parsiveždavom. Va taip. Bet labai sunkiai ėjo. Tie vietiniai, žagariečiai, tie geriau gyveno. Bet mes atvežti ir dar nudegę, tai mes labai prastai gyvenom.

6:18

Kl.: Nu, o dabar vat. Aš dar noriu apie tą Pašvitinį paklausti. Tai dabar vat prasideda karas, reiškia, ar ne? Jūs sau gyvenat. Prasideda karas. Ir nuo ko vat tos visos bėdos prasideda? Vat pirmos... Pirmas jau tas jau puolimas tų... Tų koks buvo?

Ats.: Nu, tuoj pradėjo partizanai. Vienu žodžiu: "jūs esat žydai, jums čia vietos nėra". Tuoj pat žydelkutes varyti štabą plauti. Va taip, va tokia... Bet jau taip nemušdavo. Negali sakyti. Ne. Bet tik va taip jau nesielgė taip, kaip jau kad su normaliais žmonėmis.

Kl.: Bet jūs dar gyvenot savo namuose?

Ats.: Ne. Mūsų namas irgi nudegė. Mes gyvenom pas kaimyną.

Kl.: Ai, jūsų irgi nudegė. O kada nudegė jūsų namas?

Ats.: Nu, nudegė...

Kl.: Dar karas...

Ats.: Prieš karą, birželio penkioliktą.

Kl.: Dar nebuvo prasidėjęs karas? Ai.

Ats.: Tada dar nebuvo prasidėjęs. Tada dar jau... Tada gerai buvo. Ūkininkai atveždavo valgyti. Ten pieno, sūrio, sviesto, duonos. Va, taip jau. Paskiau kai jau užėjo jau vokiečiai, tai...

Kl.: Tai jūs kaip nudegėt, tai jūs iš karto pas kaimynus gyvenot?

Ats.: Jo. Pas kaimynus.

Kl.: Pas ką gyvenot?

Ats.: Nu, irgi toks žydelis Tobijas buvo. Pas juos mes prisilaikėm.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Kl.: Tai čia giminės jūsų kokie?

Ats.: Ne, ne giminės. Taip jie turėjo laisvą kambariuką. Mes keturi ir tebuvom. Aš, brolis, tėvas ir mama. Tai mes pas juos.

Kl.: Nu, ir paskui kai prasidėjo karas, jau pradėjo jumis varinėti. Tai tada...

Ats.: Tai tada jau mumis varinėjo. Tada jau varinėjo. Tada jau iš to Tobijo nuėjom pas tuos Krištanavičius. Ten išbuvom apie savaitę, gal dvi. Ir daugiau... Į tą magaziną ir iš to magazino į Žagarę.

Kl.: Tai jus irgi varydavo tą štabą plauti?

Ats.: Jo, mes eidavom. Dar anie tai braukdavo su koja: "dar nešvariai, dar reikia paplauti". Ir visi pažįstami. Į šokius eidavom kartu. Bet kaip pasikeitė žmonės. Netikėjau.

Kl.: Tai kodėl jie taip pasikeitė? Kaip jums atrodo?

Ats.: Nu, aš nežinau. Gal nepatinka ta tautybė, gal kas? Tai nežinau.

Kl.: Nu, bet iki tol tai į šokius tikrai. Sakot, einat į šokius tikrai...

Ats.: Nu, mes... Tai tada, kai buvo Smetonos..., nuėjom. Nu, dar gi buvo tie ir rusų laikai, ir Smetonos laikai. Taigi aš atsimenu. Jau man jau yra septyniasdešimt, jau septinti metai eina. Nu, ir šokdavom kartu, ir viską. Toks latviukas buvo, toks Tiltinio Janis vesdavo šokti, viską. Daugiau... Kaip užėjo, jis užsidėjo uniformą. Užsidėjo šautuvą sau ir ką... Ir eina varinėti.

Kl.: Tai Tiltinis Janis buvo. Kas ten dar buvo iš tų vietinių, baltaraiščių?

Ats.: Tomkevičius Vytautas buvo, Tiltinių Janis buvo, va. Ir tas... Dumša, tik pavardės, vardo nebežinau. Daug buvo, žinokit.

Kl.: Kokias jie uniformas turėjo?

Ats.: Nu, gražios jų uniformos buvo. Va, dabar kaip tų šaulių tik. Va, dabar kaip yra. Anksčiau šaulių tai buvo tokios pilkos.

9:32

Kl.: Tai jie tas uniformas turėjo dar nuo Smetonos laikų turbūt, ar ne?

Ats.: Nu, va to aš negaliu pasakyti. To tai aš nežinau.

Kl.: Nu, tai jumis, mergaites, varydavo štabą plauti, nu.

Ats.: Jo. Mumis nuvarydavo, štabą išplaunam. Nu, ir ten sutvarkom, ir leidžia namo. Jau nieko nedarydavo, ne, ne.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Kl.: Ar su sargyba varydavo, ar pačios eidavot?

Ats.: Ne. Leisdavo pačioms pareiti.

Kl.: Tai ateidavo, surinkdavo. Sakydavo, kiek?

Ats.: Ne. Ateidavo, pasakydavo tiek ir tiek šiandien turi ateiti ten išplauti ir... Ir eidavom, ir plaudavom. O ką darysi.

Kl.: Nu, o su vyrais kaip būdavo? Vyrai, vaikinai jauni.

Ats.: Nu, kad jie... Taip nieko su tais vaikinais, čia ne. Tik va į Žagarę kaip atvežė...

Kl.: O ten Pašvitiny tai vyrų prie darbų nesiųsdavo, nieko?

Ats.: Ne, ne. Mes tenais... Ten gal du mėnesius pabuvom. Nuo birželio iki rugpjūčio pradžios ar liepos pabaigos. Aš nebemoku pasakyti. Va taip.

Kl.: Ai, kaip jumis į tą magaziną uždarė Pašvitiny?

Ats.: Nu, ten suvarė į tą magaziną. Padarė narus kur gulėti. Ir ten mes užlipdavom ant tų narų ir gulėdavom. Lauke išsivirdavom valgyti. Bendrai ten, kiek jau mūsų ten buvo. Ir taip jau... Dar atnešdavo lietuviai, kiti ten to maisto. Taip kad jau... Tame magazine, tik jau, žinokit, per žiemą ten jau nebūsi. Juk ten neapkūrenama.

11:01

Kl.: Tai tada tam magazine kai gyvenot, tai ką galvojot? Kaip jau čia bus viskas?

Ats.: Nu, ką galvojom, kad viskas. Tokia mintis buvo, kad veš darbams. Tokia mintis buvo. Po to, kai atvažiavom į Žagarę, visai. Visai kitaip pasirodė viskas.

Kl.: Kaip vadindavo tuos, kur va jumis ten varinėdavo, vežiodavo?

Ats.: Baltaraiščiais vadindavo, va taip.

Kl.: Nu, o dabar sakykit. Ar Žagarėj, šitam Pašvintiny, reiškia, tai ten žydų nieko nebuvo nužudytų?

Ats.: Ne. Neišvedė nei vieno nužudyti. Aš tai bent negirdėjau.

Kl.: Nu, o daiktus, turtą ne... Neatėmė?

Ats.: Nu, kad sakau. Mūsų viskas sudegė.

Kl.: Tai jūsų sudegė, o kitų žmonių?

Ats.: O kitų žmonių tai jau atėmė ką nors, ką jau ten... O kaip Žagarėj, tai čia suvarė. Nu, jau čia buvo aptvertas tas getas, vienu žodžiu. O

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

paskiau ir kad varė, čia jau į tą aikštę... Va, dabar kada jūs pravažiuosit tą aikštę... Ar jūs čia per kur ten atvažiavot? Čia nuo Krokių?

Kl.: Mes atvažiavom nuo...

Ats.: Per Joniškį?

Kl.: Jo. Nuo Kruopių mes atvažiavom.

Ats.: Nuo Kruopių. Va, tai dabar kai važiuosit, tai privažiuosit didelį tokį skverą. Tai ten... Dabar tai ten iškirsti tie medžiai. Tai mes tame skvere ten buvom visi suvaryti. Ir tie buvo visi mumis taip apsupę. Tie jau esesininkai, tie. Nu, ir tada jiems... Ir mums sakė prakalbą. Ten toks Manteifelis vokietis, Bakšys, Kolokša. Tas jau jų vadas ten buvo. Mums sakė prakalbą. Vienu žodžiu, kad "vešim jumis darbams, nebijokit". O tie jau visi buvo girti. Tie jau vyrukai, katrie buvo mumis apsupę. Vienas pradėjo šauti ir kitas pradėjo šauti. Tai labai daug sužeidė. Ir mano mamą va sužeidė koją va čia. Dar nusirišau skarytę ir surišau jai taip tą koją. Taip šovė per patį tą, per tą patį kaulą.

Kl.: Tai ten jie patys ir pradėjo šaudyti.

Ats.: Jie ten ir pradėjo šaudyti. Ir tada liepė visiems sugulti ant žemės. Ir su tokiom lazdom kad duodavo per galvą. Neleisdavo galvos pakelti, ir viskas. Nu, ir tada ir sunkvežimiai. Metė į tuos sunkvežimius. Kas pats įlipo, įlipo, o... Ir vežė į parką. Ten duobės buvo iškastos ir... Dar atsimenu per tardymą vieną su tokiu žmogumi. Vežė mane į Šiaulius tie rusai tardyti. Nu, nebeatsimenu to, to pavardės. Zynius. Zyrius toks. Tai jis buvo ant tų duobių. Sako, nu, baisu ant tų duobių, kas ten dėjosi. Liepė nuogiems nusirengti. Aš ant duobių nebuvau. Tai va taip.

Kl.: Tai ten kai pradėjo jau... Jau tie baltaraiščiai pradėjo šaudyti, tai ten ir užmuštų buvo žmonių?

Ats.: Taigi ir nušautų buvo. Sakau, mano mamai koją peršovė. Kitas vaikas ten pat gulėjo nušautas. Ir toks vyras peršautas. Juk ten viso apie keturis tūkstančius gi buvo suvaryta. Labai žiauriai ten.

14:24

Kl.: Tai kas ten buvo. Suvaryti žydai iš Žagarės geto, ar ne? O Žagarės...

Ats.: Iš Žagarės, iš Pašvitinio, iš Linkuvos, iš Joniškio, iš Žeimelio. Taigi iš visur buvo suvežti.

Kl.: Keturi tūkstančiai žmonių?

Ats.: Jo. Tai kas čia yra. Visą dieną. Kaip nuo ryto į tą susirinkimą mums liepė būti, tai ar prieš devynias va nuėjom. Kaip jie pradėjo, tai vežė ir vežė iki pat, kol saulė nusileido. Tai jau mane atvedė pas tuos Liutikus. Tai tas Liutikas... Dabar aš jums papasakosiu. Tas Liutikas

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

buvo... Čia Žagarėj mano brolis buvo devyniolikos metų. Visus tuos išrinko penkiasdešimt ar keturiasdešimt devyni, kiek anie ten buvo. Ir suvežė į sinagogą. Laikė juos ten kelias dienas. Dar mama nešė valgyti. Ir daugiau juos išvarė. Čia prie Rastinės kapų šaudė. Liepė išsikasti duobes ir šaudė juos. O tas mano brolis buvo labai tvirtas, toks aukštas. Ir jis dirbdavo. Eidavo pas tuos... ūkininką Kazlauską dirbti. Nu, toks buvo užsigrūdinęs. Ir jis nušovė ten tokį tą Liuriją, tą Josifą. Ir jam reikėjo jį atnešti į duobę.

Kl.: Kas nušovė tą... tą vyrą?

Ats.: Nu, ten visi jau. Ten ir mano Liutikas buvo, kur aš... Kur mane išgelbėjo. Tai jis, tas mano brolis... Paskiau aš papasakosiu. Su tuo broliu aš buvau vienoj vietoj. Tai, žinokit, tai tas mano brolis taip įrėmė koją. Taip užsivertė tą savo draugą ir nunešė ir įmetė į tą duobę.

16:09

Kl.: Nušautą jau.

Ats.: Nu, jau. Sako: "kraujas man taip bėga toks šiltas". O tas Liutikas mano, kur aš pas jį išbuvau keturius metus, tai jis irgi šaudė. Ir tas Liutikas tam... Tas mano brolis sako, kaip jam taip į galvą įėjo, "aš esu rastinukas, mane tie žydai užaugino", sako, vienu žodžiu. Ir sako: "manęs nešaukit". Ten jis ten pradėjo rokuoti, sako: "moku visus darbus dirbti, kokius tik". Sako: "nu, jei tu moki visus darbus dirbti, - sako, - tai man reikia tave pasiimti, - sako, - ant keletą savaičių, padėsi, - sako, - aparti laukus". O tas Liutikas turėjo sodybą Strėlių kaime. O pats gyvena čia, Žagarėj. Nu, ir... Ir tas mano brolis parašė laiškelį, kad Liutikienė atneštų į getą... Nugi jos tas vyras gi, tas Liutikas, buvo policijos viršininko pavaduotojas, vachmeisteris buvo. Tai atnešė jiems tą raštelį. Vienu žodžiu, kad jis yra gyvas ir kad mane išgelbėtų, nu. Ir ta Liutikienė pradėjo pas mumis į getą ateiti ir mane vestis. Va, tai grindis išplauti, tai dulkes visur nuvalyti. Tai taip. Ir aš labai jau įtikdavau, o daugiau... Kai jau buvo tas šaudymas, tai tada... Matai, man buvo kur ateiti. O taip tai man tas Beleckas, mane... Nu, su tuo Belecku tai taip. Jis buvo kino mechanikas. Atvažiuodavo į Pašvitinį rodyti kiną. O po kino dėdavo muziką ir eidavom šokti. Jis mane vesdavo ir šokti, ir pro tą... Pro tą mano gatvę jie važiuodavo į Linkuvą. Pro tą, kur aš gyvenu. Nu, dar palydėdavo ten. Man jau buvo septyniolika metų. Nu, ir... Ir daugiau, žinokit, taip buvo. Atvežė mumis čia į Žagarę. Jau sustiprinta sargyba. Jau nebeleidžia niekur išeiti. Jau sargyba visur arti. Eini duonos nusipirkti, visur sargyba. Einu, toj Pakalnės gatvelėj, Pakalnės keturi - mes čia buvom. Žiūriu, kad tas Beleckas Vladas vaikšto. Aš taip tik, nenorėjau jį kalbinti. "Nekalbėk, - sako, - eik, - sako, - kaip aš grįšiu iš Paupio, - sako, - tada tu eik man..." Nu, iš užpakalio kad aš eičiau, tada jisai tiktai kalbės su manim. Sako: "žinai, ką, - sako, jau vienu žodžiu, - jumis rytoj veš darban, - sako, - o aš ateisiu naktį, - sako, - tave pasiimti ir išvešiu į savo tėvo ūkį". Tai jisai turėjo ūkį Linkuvoj. "Ne, - sakau, - neik". O aš parėjus bijau tėvams sakyti. Taigi panika sukils. Mes keturios šeimos gyvenom ten. Bet aš nieko nesakiau, va. O naktį atėjo jis ir dar tokį žydelį atsivedė. Tokį pašvitinietį, tokį Dorfaną. Kad prikalbėtų, kad mane leistų, vienu žodžiu, jau pas jį. Kad jis mane

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

paimtų, bet aš bijojau. Lendu už nugaros. "Ne, - sakau, - kaip jau bus, taip", sakau. O jau veža ant tų darbų. Juk negalvojom, kad šaudys.

19:36

Kl.: Bet Beleckas jau žinojo, kad šaudys?

Ats.: Ką?

Kl.: Beleckas jau žinojo, kad šaudys?

Ats.: Nu, ką jis nežinos? Sakau, jis su šautuvu, uniformuotas. Nu, ką.

Kl.: Ai, tai jisai irgi buvo tas baltaraištis? Beleckas?

Ats.: Taip. Matot, vat kaip yra gyvenime. O kam čia dabar gali pasakoti. Taigi netiki niekas. Nu, ir, žinokit, jis mane... Aš ir nėjau. Ir daugiau... Kaip mumis suguldė ant tos turgavietės, ant tos aikštės čia, tai žinokit, jis gi mane susirado. Jis pasiėmė mane už rankos, tai mano skarelė... Mamai koją aprišau. Plaukai išdraikyti, kasa didžiausia. Ir jis mane nusivedė pas tokį leitenantą ir sako tam leitenantui. Sako: "ji yra, - sako, - ne žydelkutė, - sako, - ji yra, - sako jis, - ji yra rastinukė, žydai tik ją užaugino". "Ta motina, - sako, - su kažkokiu ten pasidarė jau ją ir negalėjo išlaikyti". Nu, ir tas leitenantas sako: "nu, kažin ar ana poterius moka". O mes kaip ėjom į mokyklą lietuvių, katrą rytą reikėdavo poterius kalbėti. "Sveika Marija" ten, "Tėve mūsų". Visus aš mokėjau ir pasakiau. Tas sako, leitenantas: "gerai, - sako, - bet kur tu dabar paliksi, kas tave paims". Sako: "tu turi?", sakau: "turiu kur". Tai nuvedė pas tuos Liutikus. O aš su ta Liutikiene buvau pažįstama. Jau aš eidavau ten...

21:03

Kl.: Ji paimdavo jus dirbti, reiškia.

Ats.: Jo, jo. Nu, ir va taip ir prasidėjo. Tada jau Liutikas dėjo visas pastangas, vienu žodžiu. "Mums bus sūnai", vienu žodžiu, "mes tave, dukra, pasiimsim, mes tave išgelbėsim". Bet po to irgi buvo, žinokit. Tuoj buvo skundai iš Pašvitinio. Kad neteisingai, vienu žodžiu, kad "ji žydelkutė". Kad reikia, kad jau neteisingai, kad ji yra ten, tos Navickienės, tai... Tai mane, žinokit, paėmė ir uždarė į daboklę, į Žagarę. Išlaikė septynias paras, į daboklę. Paskui eina ir per galvą tokie Liutikai. Ant tų narų atnešė man kur atsigulti. Valgyti jie nešdavo jau man, tie Liutikai.

Kl.: Ar viena buvot toj daboklėj, ar ten daugiau buvo?

Ats.: Viena pati.

Kl.: Viena buvot.

Ats.: O kitoj tai buvo toks Ulmanis. Toks komunistas jau, kaip sakant.

Kl.: Tai jūs buvot viena kameroj, reiškia.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Ats.: Jo. Tas Ulmanis kitoj kameroj. O tų pacų ten? Jie dar atnešė man tokią lazdą ten nuo tų pacų atsimušti. Taip ir prasėdėdavau tas naktis. Ir vieną dieną atėjo man tas sargybinis, sako: "liepė tave vesti į mokyklos tuščią vieną klasę", - sako, - sėdėk, - sako, - ten per dieną". O vakare vėl į tą daboklę. Nu, ir aš ten sėdžiu taip ant to lango, o tie vaikai laksto. Ir dar va mano kaimynka, Vadantienė dar sako: "mes vis apie tave: oi, čia žydelkutė, čia žydelkutė". Ir ateina kunigėlis dėstyti tikybą. Kavaliauskas, kunigas. Ir jis sako: "ko čia vaikai dabar, - sako, - taip žiūrit". "O čia žydelkutė, čia taip, čia taip". Ir priėjo prie to sargybinio - toks Balandis. Man rodos, kad Balandis tada buvo. Ten stovėjo prie manęs. Jau ten prie tos daboklės. Nu, ir sako: "mane įleiskit". Įleido jį. Jis mane išklausinėjo kaip, ką. Aš jam viską taip papasakojau, kaip dabar jums. Jis sako: "tai dabar taip. Jeigu turės kas nors įvykti, pasakyk, kad nori prieiti išpažinties. Poterius moki". Nu, ir taip ir palikau. Sako: "vakare aš ateisiu". Nu, ir vakare jis ateina. Torto tokį gabalą atnešė man valgyti, vienu žodžiu. Kas ten jie yra? Atneša Liutikai vakarienės. Ir jis pradėjo su tuo Liutiku tartis. Jis manęs klausinėjo: "ką tu Pašvitiny pažįsti". Sakau: "aš daug pažįstu". Pačiuose Pašvitiniuose aš užaugus ten. Nu, tai va. Ir tuojaus va sakau: "ir Navickienė, ir Beleckai, ir Ginevičiai, ir Korsakai, ir..." Nu, Kazlauskai ir Baltaičiai. Nu, daugybė tų pažįstamų. Ir sakau... Sako: "kleboną pažįsti?". Sakau: "pažįstu Teišerskį, pažįstu". Va, taip iš matymo. Nu, ir, žinokit, tas Kavaliauskas susiskambino su tuo Kišerskiu. Ir tas Teišerskis pradėjo ieškoti tų žmonių. Tai suieškojo tą Navickienę, vienu žodžiu. Kad jau jinai prisiėmė, kad jos aš. Ar per teismą, tada teismas buvo, kad... Ir dar prieš tą teismą kvietė į žandarmeriją ten mane. Ten kuo nenualpau iš baimės. Nu, ir tas jau vokietis pasakė... Jis gi, jis ne vokiškai kalbėjo. Jis vokietis, bet lietuviškai kalbėjo. Čia, matyt, Lietuvos vokietis. Sako: "nieko kitaip nebus, - sako, - reikės teismo keliu, reikės liudininkų". Nu, ir tada va tas Teišerskis jau buvo atsisakęs kunigystės. Jau buvo apsivedęs su tokia daktare Valiulyte. Ir Navickienės toji teisman Beleckienė, kaip pribuvėja. Atseit, kai ta Navickienė gimdė, ji buvo pribuvėja. Va tokią bylą sudarė. Nu, taip anie mane ir išgelbėjo. Čia žinokit... Čia labai, labai, labai.

Kl.: Tai jie turėjo jums mamą dar tokią netikrą surasti, ar ne?

Ats.: Nu, jo. Surado jie. Mes visą laiką sueidavom. Bet dabar jau mirus.

Kl.: Tai kas tokia buvo už mamą jau ten?

Ats.: Navickienė Ona. Tai dabar tą dukrą apdovanojo. Motiejūnienę. Buvo Vilniuj. Ir ji apdovanojo ją.

Kl.: Ai, tai Motiejūnienė yra Navickytė, jo?

Ats.: Jo. Navickaitė.

Kl.: Aha, aha.

Ats.: Tai va. Tokia mano ta istorija.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

25:41

Kl.: Tai jūs ten visą tą laiką paskiau Pašvitiny buvot?

Ats.: Ne.

Kl.: O kur?

Ats.: Pas Liutikus.

Kl.: O kur?

Ats.: Čia Žagarėj, Strėlių kaime. Pas Liutikus sodyboj, kaime.

Kl.: Tai kaip...

Ats.: Čia mano brolis pabuvo laikiuką. Paskiau kaip apdirbo darbus, Liutikas atsiuntė du kareivius. Ir jie išsivedė ir nušovė jį čia parke kur tai. Aš jau ir nei nėjau žiūrėti. Bet ten man buvo kas ėjo. Ten kiti kaimynai matė, kaip buvo per čia šauta, per kojas ir per vidurius. O šitą...

Kl.: Kokie kareiviai atėjo? Vokiečiai ar... ar?

Ats.: Ne, ne. "Esesininkai" tie mūsų, mūsų. Vokiečiai buvo su savo uniformom. O mūsiškiai turėjo savo uniformas. Tai va taip. Aš visą laiką pas Liutikus. Labai geras žmogus buvo. Bet aš jau jo išgelbėti tai negalėjau net.

Kl.: O kas jam atsitiko?

Ats.: Nu, taigi jį suėmė. Jis negavo išbėgti. Per sieną negavo perbėgti.

Kl.: Nu, suėmė. Ir kaip jam baigėsi?

Ats.: Nu, jam baigėsi taip. Kad aš ir dabar su Liutiko brolio dukra sueinu. Aš nuvažiuoju Klaipėdon pas ją į svečius. Ir jiems čia buvo. Irgi ten tuose Strėliuose. Jie ūkį turėjo. Ten karvės, kiaulės buvo. Ir mes abidvi ten šerdavom. Va taip tas.

Kl.: Tai jį suėmė ir ką? Ir nuteisė jį?

Ats.: Ir nuteisė. Ir uždarė jį į tą... Į tokį sklepą. Ir aš važiavau. Dar karas nebuvo pasibaigęs. Liutikienė atvažiavo pas mane. Mat, jie negavo rubežių perbėgti. Ir atvažiavo ji pas mane. Kaip ji atvažiavo sakė, viena mašina pavežė, pieškom ėjo iš Kretingos pas mane. Bet į tą... Jau ji eis prie to sklepo. Aš norėjau prieiti. Jis iškišęs ranką: "Maryte, Maryte". O tas sargybinis neleidžia man prieiti anei. Stumia mane į šalį, ir viskas. Ir daugiau aš su juo nebesusitikau. Daugiau... Jį nuteisė ir išvežė jį į Rusiją.

27:58

Kl.: Ir jis paskiau nebegrįžo.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Ats.: Jis grįžo.

Kl.: Grįžo?

Ats.: Jis grįžo. Bet aš nebesusitikau jau jo. Bet kas ten sako, kas ten buvo, kas ten jam buvo, kad... Ta... Ta Liutiko brolio dukra, Vainauskienė. Ji dabar Klaipėdoje gyvena, Vaidotų gatvėje. Aš ten nuvažiuoju pas ją. Tai, vienu žodžiu, juos su jos tėvu Steponu išvedė kažkas tai ir nušovė. Jos nežino nei kapo, nei nieko. Kokie partizanai gal. Tai va toks mano tas gyvenimas.

Kl.: Nu, tai kaip jūs sakot, kad tas Liutikas buvo geras žmogus. Jeigu žiūrėkit, reiškia, jisai ir nušovė tą... Kaip ten buvo tas žmogus, kur jūsų brolis nešė?

Ats.: Liurija.

Kl.: Liuriją nušovė. Tai koks čia geras žmogus gali būti?

Ats.: Tai jis ir daug šovė. Ne tiktai vien tą. Jis ir ant duobių čia buvo. Aš ant duobių nebuvau. Bet jis tai buvo, Liutikas. Aš vakare guliu. Tas šautuvas pakabintas, ir tą vaiką migdau. Tas Liudukas dar mažas buvo. Sako: "Maryte, miegok, miegok. Nebijok, kad šautuvas, nė vienam nėra gyvybę atėmęs". Matot, kaip yra gyvenime. O kas tuo gali patikėti? Niekas negali patikėti. Va taip yra. Dabar tai man juokas ima. Bet aš anksčiau tai aš negalėjau niekaip. O dabar man visai nervų nebėra. Galiu verkti ir verkti. Va, taip tas buvo.

Kl.: Nu, o tą jūsų brolį kada jau išvedė, tai jūs žinojot, kad?..

Ats.: Mes žinojom. Mes atsisveikinom abudu. Man nieko nedarė, o tą brolį išvedė. Sako: "reikia tave nuvežti". O tam broliui buvo čia, žinokit, tokia žaizda. Ten negyjanti žaizda buvo jam.

Kl.: Nuo ko?

Ats.: Nu, ten, matyt, gal pataikė kokia kulipka ar kaip ten. Ar iš išgąsčio. Aš nežinau, iš ko. Ten mes anam rišdavom, plaudavom. Gi nebuvo nei tų vaistų, nei nieko. Labai ta... Liutiko brolio ta dukra buvo tokia... Tokia, nu, gera moteriška labai. Tai va taip. O sakot, Liutikas tai negeras, vieną gelbėjo...

30:19

Kl.: Aš nežinau čia...

Ats.: Nu, tai va.

Kl.: Yra tokie dalykai, kad man... Man suprasti tiesiog sunku, nu. Reiškia, vieną gelbėjo...

Ats.: Ir taip, žinokit, ir buvo. Tai per tardymą aš nuėjau. Kvietė pas tokį Bondorenką į Šiaulius, į saugumą. Kviečia mane du šimtai ar

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

tryliktas kabinetas, koks ten. Nu, nueinu. Ir klausia "pro" tą Liutiką. Tai aš sakau: "taigi geras. Va mane išgelbėjo, išsaugojo keturis metus". Vieną išgelbėjo", - sako, - dešimt nušovė", sako. Ta pati bausmė, ir viskas. Taip ir tas karininkas pasakė. Baisu, baisu. O dabar tie mano vaikai, nežinau, kaip jie reaguoja. Aš tai (?) nesuprantu.

31:14

Kl.: Nu, sakykit va. Dar noriu paklausti vat prieš aikštę. Kai jūs jau čia Žagarėj gete gyvenot. Ar čia būdavo, kad iš geto žmonių nužudyta? Va ką nors yra nužudę prieš aikštę?

Ats.: Nu, tai sakau. Tuos vyrus, kiek išvedė. O daugiau taip tai... Ai, prieš tai, sakot. Aš, matai, dar nebuvau Žagarėj. Tokie Brandės žydukai buvo. Tai sakė, tuos nuvežę nušovė. Labai turtingi, atsieit, buvę.

Kl.: Bet jūs tada nebuvot?

Ats.: Ne, ne. Mes dar nebuvom. Tiktai pasakojo.

Kl.: Nu, o dabar vat. Kai jumis atvežė į Žagarę iš Pašvitinio, kur jūs gyvenot?

Ats.: Gete. Jau buvo paruošta, kur mes gyvenom pas tokį Glasą, žydą. Keturios šeimos mes ten buvom.

Kl.: Tai ten buvo Glaso namas, ar ne?

Ats.: Jo. Glaso namas, Pakalnės keturi. Ir dabar dar tas namas tebėra.

Kl.: Nu, ar plėšdavo, atiminėdavo tuos turtus žydų?

Ats.: Nu, kad mes nieko neturėjom. Gal ten vietiniams ir atiminėdavo. Kad mes nei tų pažįstamų čia neturėjom. Yra mano laikraštis, kur aš esu nusipaveikslavus prie to Pakalnės keturi. Ten yra mano... Paskiau parodysiu.

Kl.: Nu, o ten paskui sakykit , vat jau aikštėj kada buvo tas leitenantas, kur privedė prie jūsų. Jisai ar vokietis buvo, ar lietuvis buvo?

Ats.: Lietuvis. Lietuvis buvo.

Kl.: Ar vietinis, matytas, ar atvažiavęs koks?

Ats.: Vokiečių tik šeši buvo, vokiečiai. Tik šeši vokiečiai. Kolokša, Mantas, Elisbačij ir to kito pavardės nebežinau.

Kl.: O Kološka irgi vokietis buvo?

Ats.: Jo.

Kl.: Lietuviška pavardė.

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Ats.: Pats jau viršininkas buvo.

Kl.: Kolokša?

Ats.: Jam tokia kepurė graži aukšta buvo. Toks jau, kur tu.

Kl.: Tai tiktai viršininkai buvo, ar ne? O kareivių nebuvo ten matyti?

Ats.: Ne. ne.

Kl.: Nešaudė kareiviai?

Ats.: Kareivių nemačiau, tiktai tuos šešius. Po to tik sužinojau. Ką jau mačiau, tik tuos mačiau, katrie iš tribūnos ten kalbėjo. Bet tokių eilinių, tokių kareivių tai aš nemačiau.

33:28

Kl.: Nu, pristabdyk biškį. Dar vieną daiktą mano draugas nori paklausti.

Ats.: Nu.

Kl.: Dabar sakykit. Į tą aikštę Žagarėj, kai jau ten ta kalba buvo. Paskui kada jau... Jau tas šaudymas, suguldė. Į tą aikštę ar suvarė... Jūs buvot kartu ir su tėvu, ir su mama?

Ats.: Jo. Mano tėvas pabėgo. Jis nubėgo į Kauną. Jis buvo labai šviesus, mėlynos akys. Ir niekas jo neatpažino. Jis nubėgo į Kauną. Gete jį ten Paneriuose, kur anie ten tą...

Kl.: Vilijampolėj?

Ats.: Jo, jo. Aš tik tą sužinojau po karo. Kada aš nuvažiavau į Pašvitinį ten jau pas savo... Nu, pas saviškius. Nuvažiavau pas savo buvusius kaimynus.

Kl.: Tai kuriuo momentu jisai nubėgo?

Ats.: Pro, per tą šaudymą. Taigi ką. Jis visai į žydą nepanašus buvo.

Kl.: Ir kaip jūs sužinojot, kad jisai buvo Kauno gete?

Ats.: Tai sakau. Paskiau mes nuvažiavom pas tuos Krištanavičius. O to Krištanavičiaus sesuo Antanina atvažiavo ir man papasakojo. Mes kaip tik tai susitikom tada ten. Ji sako dar, sako: "pro šalį", sako, to.. To, kur tada jie buvo ten užtverti, sako: "mane, - sako, - šaukia". "Atsisuku gi, - sako, - Sruliukas". Srolis buvo vardas. "Jej, - sako, - priėjau, prašė duonos kad atneščiau". "Nu, tai, - sako, - kiek galėjau, nešiau tą duoną", sako. Baugu buvo nešti. Tai va taip.

35:10

Kl.: Nu, o kaip toliau. Tai jisai buvo... Buvo gete. O kaip tas jo likimas toliau susiklostė?

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.

http://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Ats.: Nu, tai ten jį nušovė. Nu, tai ten jis ir yra.

Kl.: Tai... O gal į lagerį išvežė?

Ats.: Nu, tai ką...

Kl.: Nes iš Kauno gi vežė daug į lagerį, į Dachalą vežė.

Ats.: Ten kad ne. Nejaugi jis nebūtų kaip nors... Ne, ne.

Kl.: O mamą?

Ats.: Mama, sakau, čia parke guli. Prie mano akių peršovė koją.
Nebegalėjo nei prisikelti, nei nieko. Baisu.

Kl.: Tai jus tas Beleckas kaip nusivedė, tai jūs su mama atsisveikinot?

Ats.: Atsisveikinom, atsisveikinom. Ana tai tam Beleckui siekė ranką
bučiuoti: "tik tu išgelbėk mano vaiką, tik tu išgelbėk mano vaiką".
Siaubas.

36:04

–

This is a verbatim transcript of spoken word. It is not the primary source, and it has not been checked for spelling or accuracy.